

■ УДК 070:7.097:82-92(477)

Е. О. Бурдіна, викладач, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

ПРИЙОМ ДЕТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕЛЕПРОЕКТАХ

Досліджується деталізація як основна стильова тенденція в сучасних українських інформаційно-публіцистичних телевізійних проектах. Поняття трактується у двох вимірах: широкому та вузькому. Вивчаються основні та другорядні функції цього прийому в телевізійному публіцистичному дискурсі. Доведена ефективність деталізації в донесенні інформації реципієнтові, а також успішність її закріплення. Створена класифікація прийому за критерієм технічної реалізації.

Ключові слова: деталізація, інформаційно-публіцистичні телепроекти, українське телебачення, інфотейнмент.

Э. О. Бурдина, преподаватель, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

ПРИЕМ ДЕТАЛИЗАЦИИ В УКРАИНСКИХ ИНФОРМАЦИОННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ТЕЛЕПРОЕКТАХ

Исследуется детализация как основная стилевая тенденция в современных украинских информационно-публицистических телевизионных проектах. Понятие трактуется в двух вариантах: широком и узком. Изучаются основные и второстепенные функции этого приема в телевизионном публицистическом дискурсе. Доказана эффективность детализации в донесении информации реципиентам, а также успешность ее закрепления. Создана классификация по критерию технической реализации.

Ключевые слова: детализация, информационно-публицистические телепроекти, украинское телевидение, инфотейнмент.

E. O. Burdina, lecturer, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

METHOD OF DETAILED ELABORATION IN UKRAINIAN INFORMATION AND JOURNALISTIC TV PROJECTS

The paper touches upon the issue of the detailed elaboration as a major stylistic trend in contemporary Ukrainian information and journalistic TV projects. The concept is interpreted in two ways: generally and properly. The author studies the primary and secondary functions of this method in the television journalistic discourse. The author demonstrates the efficiency of the detailed elaboration in information delivery to recipients as well as the accuracy score of its redundancy. The author has suggested the classification on the criterion of the technical implementation.

Key words: detailed elaboration, information and journalistic TV projects, Ukrainian television, infotainment.

Постановка проблеми. Серед сучасних способів викладу інформації та прийомів привернення глядацької уваги останнім часом особливо поширений прийом деталізації. Деталь у журналістиці відрізняється від деталей у суміжних видах творчої діяльності — літературі та кінематографі, де автор має можливість створити яскраву подробицю, що схарактеризує ситуацію, героя, явище тощо. Журналіст має виокремити деталь з реально існуючих чи змодельовати таку, яка мала місце в дійсності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У теоретичній та прикладній літературі для журналістів це поняття є маловивченим. У більшості професійних посібників деталізація розглядається побіжно, без ґрунтового осмислення цього прийому, його функцій та особливостей використання, без наведень класифікацій, недостатньо досліджене й використання деталі в телевізійних медіапродуктах [4; 6; 9]. З огляду на це, вивчення деталізації на телебаченні є актуальним і своєчасним.

Предмет дослідження — феномен деталізації в телепроектах публіцистичного типу на українському ТБ. Зазначений прийом так чи інакше стосується всіх жанрів тележурналістики, але саме в інформаційно-публіцистичних проектах деталізація виконує різноманітні функції. Об'єкт наукової розвідки — інформаційно-публіцистичні проекти національного масштабу, зокрема такі програми: «Подробности недели» («Інтер»), «Факти тижня з Оксаною Соколовою» («ICTV»), «События недели» («Україна»), «ТСН-Тиждень з Аллою Мазур» («1+1»), «Час. Підсумки тижня» («5-й канал»).

Мета статті — визначити основні функції деталізації, особливості її використання, успішність цього прийому в донесенні інформації до реципієнта. Також важливе прикладне значення має створення класифікації цього прийому в сучасних українських інформаційно-публіцистичних проектах, де досліджуватимуться варіанти його реалізації з огляду на специфіку телевізійних матеріалів. За метод дослідження обрано дискурсивне дослідження та контент-аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Деталізацію як таку можна розглядати у двох вимірах. У широкому розумінні це поняття збігається із загальним визначенням, яке наводять тлумачні словники: «докладно, в усіх подробицях з'ясовувати, розробляти що-небудь» [2, с. 289]. Переносячи цю дефініцію в медіапростір, можна говорити про деталізацію як індуктивний спосіб викладу матеріалу, побудову сюжету на основі переліку поодиноких фактів, прикладів, подробиць. Так, нерідко під час розгляду певної проблеми, явища, події журналіст здійснює це на прикладі історії окремої людини або нанизуванні декількох

подібних чи контрастних історій для того, щоб глядач сформував із деталей загальне уявлення. А. Аграновський зазначав: «...чим точніше, чим з більшим проникненням у деталі, чим з більшою характерністю описано конкретну справу, тим сильніше буде виявлено типове для всіх людей і місць» [1, с. 186]. У вузькому розумінні деталізація — це використання головного її інструменту — деталі.

Дослідження підтверджують успішність деталізації в донесенні інформації до реципієнта. Е. С. Добін стверджував: «Відображена деталь, одна точка, один штрих впливають не менш сильно, ніж у подробицях описана картина» [3, с. 353]. За дослідженням Л. В. Ухової, матеріали, що містять 10 деталей, ефективніші на 40%, ніж ті, що мають перелік 4-х. Однак навіть одна, але яскрава, виразна подробиця — іноді за допомогою ефекту несподіваності — змушує глядача «зупинитися», значно посилює концентрацію його уваги та через асоціативні зв'язки ступінь затримання інформації в пам'яті сприймаючого суб'єкта [8, с. 95].

Приєм деталізації — багатофункціональний, але за своїм основним призначенням в інформаційно-публіцистичних програмах збігається із завданнями інформейнменту — інформувати та розважати глядача, саме тому деталізація є одним з основних прийомів цього формату.

Перша функція — інформування — реалізується завдяки властивості деталей надавати комплексного уявлення. Приєм деталізації додає телепубліцистичному сюжету конкретності та емності. Е. С. Добін зазначав: «У магічній могутності деталі однією-двома рисочками відтворити явище в його цілісності і полягає привабливість деталі» [3, с. 349]. Саме за допомогою цього прийому досягається правдивість журналістського матеріалу: значна кількість поодиноких фактів та подробиць «включає» сприймаючу свідомість глядача до реальності, є показником відповідності медіапродукту стандартів достовірності. Абстрактні судження стають зрозумілими та життєвими, таким чином створюється «ефект розпізнавання» для аудиторії.

Досягнення ще одного важливого для репортажу ефекту реалізується завдяки використанню деталізації. Про це пише М. Н. Кім у праці «Репортаж: технологія жанру»: «Документальність та точність відображення досягаються створенням ефекту наочності». Серед засобів, що використовуються для досягнення цього ефекту, передує можна назвати «використання яскравих деталей і подробиць». (...) За допомогою змістовних елементів подібного роду можна описати різноманітні предмети чи об'єкти матеріального світу, охарактеризувати поведінку людей, зобразити зовнішні обставини події тощо» [4, с. 194].

Другою функцією деталізації є розважально-естетична. Насиченість у стислості, асоціативні зв'язки, поєднання контрастних елементів, залучення символів — усе це слугує естетичній насолоді аудиторії. «Зміст і сила деталі у тому, що в «безкінечно-малі» вміщається ціле, нерідко — дуже велике. (...) Неповторне та владне відчуття повноти та закінченості явища, теми, картини, що надається лише одним штрихом — це джерело особливої естетичної насолоди»[3, с. 349, 367]. Естетичний ефект пов'язаний з одночасністю й нерозривністю обох полюсів сприйняття: емоційного та раціонального. Потрібно згадати про деталь як один із засобів типізації: за допомогою деталізації в екранній реальності можна наочно показати характерні ознаки соціальної дійсності, тенденції сучасності, розкрити особистість, описати місце дії, відновити історичні події, висвітлити через властивості одного явища особливості іншого. У цьому разі завдання журналіста — подати всі обрані деталі так, щоб вони набували багатозначного та об'ємного естетичного смислу [7].

Крім названих функцій, деталізація може виконувати й інші прикладні завдання: композиційної побудови, розробки конфлікту, створення сценарного ходу, лейтмотиву, символічної та метафоричної площин матеріалу, вираження авторської позиції тощо.

У науковому просторі існує немало класифікацій деталей. Так, за змістовою наповненістю можна виокремити такі види деталей: пейзажна, портретна, подієва, часова, просторова, предметна тощо [9; 10]. Але в більшості випадків усі види таких класифікацій розробляли спеціалісти кіно- та літературознавства. Телебачення як вид людської діяльності також неможливе без деталей, але в ньому цей прийом діє за своїми законами: «Подія недоторкана, але за кадром відбувається напружена, чітка та злагоджена робота, яка мало залежить від того, транслюються кадри безпосередньо в ефір чи фіксуються на магнітну плівку. Оператор біля камери, режисер, котрий здійснює монтаж, виділяють певні деталі, усувають «зайве» для того, щоб насамкінець глядач побачив своєрідну видовишно-звукову інтерпретацію події» [7, с. 156]. Ми поділили існуючі види деталізації в сучасних інформаційно-публіцистичних телепроектах за зовнішньою, технічною реалізацією.

1. Вербальна деталізація, тобто без прямої візуалізації. Журналістські тексти рясніють різноманітними деталями, телевізійна словесна складова не є винятком. Ефірний час та особливості сприйняття усної мови потребують від тележурналіста влучності, стислості, чіткого, простого викладу інформації, що вдало реалізується за допомогою правильно підкресленої подробиці. Водночас багатозначність деталі дозволяє створювати нові смисли, формувати навколо неї сюжет,

робити її основою розповіді журналіста. Як актуалізатор текстових категорій, деталь реалізує свій змістовно-естетичний потенціал у межах цілого тексту, допомагаючи реципієнтові цілісно осягнути й оцінити описане явище, подію, історію, проблему тощо. В. А. Кухаренко виокремлює різноманітні види текстової деталі: зображальна, уточнююча, характерологічна, імпліцитна, символічна тощо. Кожна з них має окремі властивості, які спрямовані на рефлексію та поліпшення розуміння тексту реципієнтом [5].

Наприклад, у сюжеті («Факти тижня») про приїзд відомого лікаря-неонатолога до Києва: «Вона важила 270 грамів. Уявіть пляшку «Кока-коли» — вона важить 300» (про новонароджену дитину). При цьому немовля ніхто не показує, факт про вагу настільки яскравий, особливо в поєднанні з порівнянням, котре містить звичний побутовий предмет, що це не потребує візуального підтвердження. У сюжеті про стажування українських лікарів в Ізраїлі («Подорож тижня») одна влучна фраза характеризує простоту адаптації для вітчизняних спеціалістів: «Мовного бар'єру немає. Тут у лікарні в Ашкелоне кожен другий співробітник обов'язково розмовляє російською».

2. Вербально-візуальна деталізація, тобто така, що одночасно реалізується на двох рівнях телевізійного матеріалу. Одне з правил поєднання відеоряду та закадрового тексту на телебаченні — це відсутність повторів, тавтологій на двох рівнях, тобто те, що показано на екрані, не потрібно називати словами, і навпаки. Наприклад, якщо на екрані демонструватимуть кадри з повною залогом людей, котрі прийшли на концерт, то журналістові не потрібно проговорювати взакадровому тексті, що «на заході було багато людей». Слова повинні розкривати додаткові факти, як-то: «прийшло 3000 глядачів», «усі білети були розкуплені за місяць» тощо. Але в деяких випадках, особливо в інформаційних та інформаційно-публіцистичних жанрах, виникає необхідність підсилення сказаного «картинкою», наприклад, для досягнення зазначеного вище «ефекту наочності». Під час дослідження виокремлюємо чотири способи створення вербально-візуальної деталізації:

- закадровий текст+відеоряд;
- підводка ведучого;
- стенд-ап;
- синхрон.

Так, у сюжеті про продаж аптеками кодеїнових препаратів наркозалежним слова: «Використані упаковки валяються на газоні, немало їх і в десяти метрах біля аптеки» підкріплені крупними кадрами обгортки від ліків на траві. У такому разі журналістові необхідне візуальне

підтвердження, оскільки фраза — обвинувальна, а значить без відеоряду це було б порушенням стандарту достовірності.

Останні три варіанти технічної реалізації вербально-візуального прийому найчастіше пов'язані з предметною деталлю. Наприклад, у підводці ведучого («События недели») слова: «Ані масок, ані оксолінових мазей — в аптеках днем з вогнем не знайдеш» супроводжуються показом у руках ведучого означених фармацевтичних предметів. Інший приклад: стенд-ап журналістки, в якому розповідається про подорожчання хліба («ТСН-Тиждень»), де разом з вербальними деталями складових продукту в закадровому тексті наявне укрупнення кадру.

3. Візуальна, тобто така, що не підсилена вербальною складовою. Окрім фотожурналістики, телебачення — єдиний вид ЗМІ, де саме візуальна комунікація має первинне значення для реципієнта. Глядач довіряє своїм очам більше, ніж словам журналіста, саме тому цей вид деталізації є надто важливим. Візуальна деталізація реалізується за допомогою різних за крупністю планів: макрокрупного (деталі), крупного та середнього. Наприклад, нерідко використовується зображальна деталь, яка створює враження фізичного відчуття об'єкта та особистої причетності до показаного на екрані. Особливо важливим цей прийом стає в репортажі, де створення «ефекту присутності» є жанровою вимогою. Потрібна візуальна деталізація і для досягнення динамічності: «Щоб показати подію в динаміці, репортерів необхідно у центр твору поставити найяскравіші та емоційно насичені моменти» [4, с. 192]. У такому разі можна використовувати «деталі-символи», що уособлюють важливу смислову одиницю події, явища, проблеми чи ті, які зумовлять асоціації, саме вони нерідко виявляють позицію журналіста до сказаного. Часто через такі деталі-символи журналіст переходить з однієї підтеми на іншу.

Візуальна деталізація загалом є критерієм якості відеоряду в сюжеті. «Картинка» має містити максимальну кількість деталей: це надає ексклюзивності телевізійному відеоряду, оскільки телеглядач бачить на екрані те, що найчастіше не є досяжним для нього в житті. А. Б. Макушин пояснює, що саме це є однією з причин інтересу аудиторії до ЗМІ, котрі використовують відеоконтент: «Якщо потенційний представник глядацької телеаудиторії особисто присутній на події (наприклад, на футбольному матчі), то, на відміну від телеглядача, він не має можливості використати ті бонуси, які пропонує телевізійна трансляція. Основна перевага телебачення — можливість показувати деталі події, котрі «не бачить людське око». Безумовно, сидячи на трибуні стадіону, часто неможливо визначити автора забитого голу, у той час як оптика телекамери здатна передати глядачеві біля екрана

телевізора такі ексклюзивні факти, як колір очей, вираз обличчя травмованого футболіста тощо. Ця незаперечна перевага деталізації, характерна саме для традиційного телевізійного показу, зумовлена використанням професійних камер з професійною оптикою» [6, с. 44].

Використання сукупності подібних за крупністю, але різноманітних за змістом кадрів (без пояснення в закадровому тексті) називається «аналітичним монтажем». Цей вид монтажу через показ лише елементів дійсності створює в глядача враження, що він бачив загальну картину, залишаючи певну інтригу. Публіцистичний дискурс, не визнаючи вимислу, передбачає можливість домислу, котрий і відбувається в разі використання аналітичного монтажу. Так, у сюжеті до річниці Голодомору («Час. Підсумки тижня») послідовно показані фрагменти сільської хати та подвір'я: старі дерев'яні двері, заржавілий замок сараю, курча. Ці деталі допомагають відтворити атмосферу, доповнити нею розповідь бабусі із села Мазанки, яка єдина серед односельців пам'ятає той час. Крім того, ці фрагменти викликають асоціації, наводячи на думку: мало що змінилося в житті села з того часу.

Нерідко в сюжетах поряд комбінуються вербальна та вербально-візуальна деталізації. Так, у сюжеті про перевірку роботи нової поліції («ТСН-Тиждень») перший виокремлений журналістом факт не ілюструється, а другий підтверджується кадрами: «У новій поліції є кандидат фізичних наук, який власноруч відремонтував світлофор. І привабливі дівчата модельної зовнішності, від яких здійсмається шквал емоцій у чоловіків». До речі, цей сюжет повністю побудований на прийомі деталізації в широкому розумінні поняття: журналіст намагається розповісти про нову поліцію майже виключно через наведення окремих фактів (погоня за юнаком — порушником правил дорожнього руху, арешт нетверезого генерала тощо).

Слід зауважити, що деталізація в публіцистичних телепроектах часто посилюється лінгвістичними прийоми актуалізації уваги: «ось це», «сама така», «зверніть увагу», «як бачите» тощо. Роль знаків пунктуації (сигналів для зупинки та концентрації на письмі) виконують паузи, в деяких випадках навіть зітхання журналіста. У візуальній площині привертання уваги досягається за допомогою наближення, статичних кадрів після динамічних і різноманітних монтажних ефектів. Окрім того, можна долучити звукові ефекти та різноманітні варіації з музичним супроводом (початок музичної композиції на важливому моменті чи її припинення, підвищення рівня на словах або на паузі). Слід розуміти, що поряд зі значними деталями можуть використовуватися незначні, які в процесі деталізації виконуватимуть підсилюючу функцію. Часто основних ознак деталі стає недостатньо, тоді другорядні деталі сприятимуть розумінню основних.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що завдяки багатофункціональності журналісти активно використовують деталізацію в сучасних українських інформаційно-публіцистичних проєктах. Цей прийом реалізується на вербальному та візуальному рівнях як окремо, так і в комбінаціях. Виконуючи такі основні функції, як інформування та розвага аудиторії, деталізація стає одним з найпоширених прийомів стилістики інфотейнменту. Вивчення цього прийому, варіантів його реалізації та функціонування може бути корисним як для спеціалістів з соціальних комунікацій, так і журналістів-практиків.

Перспективи подальших досліджень пов'язан із вивченням інших стильових тенденцій у сучасних інформаційно-публіцистичних проєктах українського телебачення.

Список використаних джерел

1. Аграновский А.А. Из писем / А. А. Аграновский // Вопр. литературы. — 1986. — № 3. — С. 168–198.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
3. Добин Е. С. Герой. Сюжет. Деталь / Е. С. Добин. — М. : Сов.писатель, 1962. — 408 с.
4. Ким М. Н. Репортаж: технология жанра / М. Н. Ким. — СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2005. — 224 с.
5. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. — Л. : Просвещение, Ленингр. отд., 1979. — 327 с.
6. Макушин А. Б. Производство телевизионных форматов в условиях медиаконвергенции / А. Б. Макушин // Гуманитарные исследования. — 2014. — № 3 (51). — С. 40–45.
7. Телевизионная журналистика / Г. В. Кузнецов, В. Л. Цвик, А. Я. Юровский. — М. : Высш. шк., 2002. — 304 с.
8. Ухова Л. В. Эффективность рекламного текста : монография / Л. В. Ухова. — Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2012. — 393 с.
9. Шишканова Е. А. Прием детализации в репортаже / Е. А. Шишканова // Интеллектуальный потенциал XXI века: ступени познания. — 2010. — № 1. — С. 266–269.
10. Щирова И. А. Психологический текст: деталь и образ / И. А. Щирова. — СПб., 2003. — 222 с.

References

1. Agranovskiy A. A. Iz pisem / A. A. Agranovskiy // Vopr. literatury. — 1986. — № 3. — С. 168–198.
2. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (z dod. i dopov.) / uklad. i holov. red. V. T. Busel. — Kyiv ; Irpin : VTF «Perun», 2005. — 1728 s.
3. Dobin E. S. Geroy. Syuzhet. Detal / E. S. Dobin. — M. : Sov. pisatel. 1962. — 408 s.

4. Kim M. N. Reportazh: tekhnologiya zhanra / M. N. Kim. — SPb. : Izd-vo Mikhaylova V. A., 2005. — 224 s.
5. Kukharenko V. A. Interpretatsiya teksta / V. A. Kukharenko. — L. : Prosveshcheniye. Leningr.otd., 1979. — 327 s.
6. Makushin A. B. Proizvodstvo televizionnykh formatov v usloviyakh media-konvergentsii / A. B. Makushin // Gumanitarnyye issledovaniya. — 2014. — № 3 (51). — S. 40–45.
7. Televizionnaya zhurnalistika / G. V. Kuznetsov, V. L. Tsvik, A. Ya. Yurovskiy. — M. : Vyssh. shk., 2002. — 304 s.
8. Ukhova L. V. Effektivnost reklamnogo teksta : monografiya / L. V. Ukhova. — Yaroslavl : Izd-vo YaGPU. 2012. — 393 s.
9. Shishkanova E. A. Priyem detalizatsii v reportazhe / E. A. Shishkanova // Intellektualnyy potentsial XXI veka: stupeni poznaniya. — 2010. — № 1. — S. 266–269.
10. Shchirova I. A. Psikhologicheskii tekst: detal i obraz / I. A. Shchirova. — SPb., 2003. — 222 s.

■ UDC 070:7.097:82-92(477)

Burdina E. O., lecturer, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv
eleonoraburdina@gmail.com

METHOD OF DETAILED ELABORATION IN UKRAINIAN INFORMATION AND JOURNALISTIC TV PROJECTS

The aim of this paper is to study the primary and secondary functions of the method of detailed elaboration and its main features in the television journalistic discourse and to suggest a new classification of technical implementation of this method on television.

Research methodology. Ten publications on the subject have been reviewed. Five Ukrainian national information and journalistic TV projects have been analyzed.

Results. It has been found that the detailed elaboration is a major stylistic trend in contemporary Ukrainian information and journalistic TV projects, because it is a significant device of creating an infotainment style. It can be assumed that it is widespread because of its multi-functionality. The concept is interpreted in two ways: generally and properly. The author demonstrates the efficiency of the detailed elaboration in information delivery to recipients as well as the accuracy score of its redundancy. The author studies the primary and secondary functions of this method in the television journalistic discourse. The detailed elaboration is used by television journalists on verbal and visual levels and in their combinations. The author has suggested the classification on the criterion of the technical implementation on TV. The detailed elaboration on television has been divided into three groups: verbal, visual and verbal-visual.

Novelty. A new criterion of the classification for the technical implementation on TV is suggested by the author.

The practical significance. The study is intended for the students of journalism departments and journalists-experts. They can apply this classification for educational and practical purposes. The results of the research also may be useful for media theorists.

Key words: detailed elaboration, information and journalistic TV projects, Ukrainian television, infotainment.

Надійшла до редколегії 09.03.2016 р.